

Recenze

Gavora, P. a kol. *Ako rozvíjať porozumenie textu u žiaka.*

Nitra: Enigma, 2008.

Publikace P. Gavory a kolektivu *Ako rozvíjať porozumenie textu u žiaka (2008)* přichází na knižní trh v době, kdy čeští a slovenští žáci základních škol nedosahují v mezinárodních výzkumech čtenářské gramotnosti PISA a PIRLS dobrých výsledků. Publikace si klade za cíl intervenovat do rozvoje čtenářských dovedností žáků slovenských základních škol prostřednictvím osvěty učitelů. Srozumitelnou formou jim představuje nové pohledy na vyučování čtení, pojetí čtenářské a kulturní gramotnosti a dále poukazuje na způsoby, jak čtenářskou gramotnost efektivně rozvíjet. Kniha je žádoucím počinem ještě z dalších důvodů. Čtení s porozuměním naplňuje podstatu čtení, aby mělo vůbec smysl. Je základním procesem čtenářské gramotnosti. Bez čtení s porozuměním by nebylo možné uskutečnit další operace s textovými informacemi. Je tudíž nutné, aby byla tato problematika objasněna a propracována od teoretické až do aplikační úrovně. V této knize se to autorům podařilo.

Titulů s tímto zaměřením u nás bohužel mnoho není. V literatuře je poměrně podrobně rozpracována problematika prvopočátečního čtení a psaní, ale publikace o práci s textem u starších žáků, nebo dokonce monografie o čtení s porozuměním téměř neexistují. V minulém období se o zpracování této problematiky nejvíce zasloužili např. Gavora (*Žiak a text*, 1992), Průcha (*Učení z textu a didaktická informace*, 1987) a nebo např. Toman (*Vybrané kapitoly z didaktiky čtení a literární výchovy I.*, 1990). V současné době se problematikou hlubšího porozumění textu a přemýšlení o něm zabývají především publikace týkající se projektu RWCT, např. Grecmanová a kol. (*Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP*, 2007). Problematika čtení s porozuměním zde však není prvořadá či komplexně pojatá. Není tomu tak ani v dalších titulech aplikačního charakteru, např. ve sbírkách metod pro různé vyučovací předměty nebo v metodických příručkách k učebnicím českého jazyka a literatury, pokud vůbec existují.

Vymezené oblasti čtení v recenzované knize jsou objasněny na základě nejnovějších poznatků. Publikace odkazuje na současnou slovenskou i zahraniční literaturu a opírá se o výsledky empirického zkoumání. Teoretický rámec obsahu knihy je tvořen humanismem, sociální psychologií, kognitivní psychologií a konstruktivismem. Projevuje se to především v tématech o aktivitě při čtení textu, o sociálních faktorech (např. o rodině a škole) a o komunikaci.

Publikace je rozdělena do osmi kapitol, které na sebe logicky navazují. Každá kapitola obsahuje úvod do problematiky, text a stručné shrnutí obsahu.

V první kapitole M. Mihálecová podrobně vymezuje pojmy text, učební text a učebnice. Uvádí vlastnosti textu, druhy textu, definuje učební text a jeho školní podoby. Detailně zpracovává otázku učebnic. Autorka po předchozím seznámení čtenářů s vlastnostmi učebnice předkládá přehled jejich funkcí, popisuje nejčastější strukturu učebnice, představuje podoby textové a mimotextové složky učebnice. Dává nepřímou radu, jak je vybírat, jaké texty využívat v pedagogické praxi. Důležité jsou rovněž odkazy na literaturu a webové stránky související s problematikou. Kapitola je propojena s jednou z dalších kapitol knihy, v níž je popsán postup při pozorování obrazů začleněných v učebnicích. Pro učitele v praxi bude asi těžké vést v patrnosti tolik hledisek, ale důležité je, že je zde úplný přehled předložen. Nabízí se i otázka, jak vybírat další typy textů, nejen učebnicových, se kterými se ve výuce pracuje.

Ve druhé kapitole navazuje J. Manniová exkurzem do didaktiky prvopočátečního čtení a psaní. Nejprve stručně vyzdvihuje význam čtení pro školní výuku a celoživotní vzdělávání a představuje cíle výuky čtení a psaní na prvním stupni slovenských základních škol. Zajímavým shledáváme přehled nejčastěji používaných slabikářů a jejich doplňků. V kapitole je rovněž věnována pozornost hodnocení kvality čtenářského výkonu žáků, druhům čtení, které mohou učitelé ve výuce využívat, a charakteristice způsobů čtení, které by se měly ve výuce naučivovat. Hlavní část druhé kapitoly tvoří objasnění podstaty a průběhu nácviku čtení analyticko-syntetickou metodou. Text je doplněn ukázkami vhodných cvičení. Je škoda, že autorka alespoň přehledově neuvedla i další metody nácviku prvopočátečního čtení a psaní.

Jádro knihy tvoří dle našeho názoru třetí a čtvrtá kapitola, které zpracoval P. Gavora. Ve třetí kapitole vysvětluje podstatu procesu porozumění čtenému textu. Identifikuje faktory, které mohou porozumění textům ztěžovat, nebo i znemožňovat. Autor upozorňuje, že velmi častým faktorem neporozumění textu je nedostatečně rozvinutá technika čtení (i když není jediným faktorem). V kapitole současně představuje problematiku porozumění jednotlivým strukturním složkám textu (slovu, větě, vztahům mezi větami atd.). Zdůrazňuje, že důležitým faktorem, který ovlivňuje způsob čtení textu, jsou cíle čtení. Za významnou považujeme podkapitolu, ve které P. Gavora odhaluje, proč různí čtenáři chápou stejný text různě. Vysvětlení této skutečnosti může učitelům pomoci při rozvíjení čtení s po-

rozuměním u všech žáků. V kapitole je věnován prostor popisu postavení obrazové informace v textu a jejího vlivu na úroveň porozumění. V závěru kapitoly autor představuje způsoby, jakými žáci regulují čtení a porozumění textu. Seznamuje čtenáře s procesem metakognice a se způsoby rozvoje metakognitivních strategií potřebných pro porozumění textu. Autor upozorňuje, že na úroveň porozumění textu mají vliv i sociokulturní aspekty. Tyto okolnosti bývají v literatuře málo zmiňované, byť jsou velmi důležité. Rozhodně obohacují teorii a je velmi žádoucí, aby se objevily i v konkrétní práci na školách. Kapitola je doplněna řadou příkladů, které popisovanou problematiku vhodně ilustrují a usnadňují aplikaci do pedagogické praxe.

Pro učitele bude přínosná kapitola čtvrtá, ve které P. Gavora uvádí, jak vést žáky k porozumění textu. Popisuje zde totiž čtenářské strategie (postupy), které rozděluje do tří skupin (před čtením, v průběhu čtení a po ukončení čtenářského výkonu). Seznamuje čtenáře, jak provádět systematický nácvik čtenářských strategií (postupů k porozumění textu). Kapitola je opět doplněna konkrétními příklady a úkoly, které mohou učitelé použít v praxi. Protože se v České republice problematice rozvoje čtenářských strategií a jejich diagnostice věnují jen ojedinělé práce, je podnětnou nejen pro praxi, ale i pro teoretickou základnu.

Otázku, jak naučit žáky číst texty kriticky, řeší v páté kapitole J. Manniová. Nejprve představuje koncept kritického myšlení a možnosti jeho využití ve školním vzdělávání. Inspirující a významnou pro výsledky výuky je podkapitola zabývající se způsobem formulace otázek, aby směřovaly k rozvoji kritického myšlení žáků.

Kapitola R. Tóthové se obrací zejména na učitele druhého stupně, když jim formou stručných příprav na výuku ukazuje možnosti, jak vést výuku v duchu konstruktivismu ve vybraných všeobecně vzdělávacích předmětech. I když se může zdát, že nesouvisí s tématem knihy, opak je pravdou. Autorka vhodně volenými ukázkami ilustruje, že konstruktivistický přístup je jedním z prostředků vedoucích k přemýšlení o textu a k jeho hlubšímu porozumění. Následně představuje čtenářům problematiku transmise versus konstrukce a vysvětluje model konceptuální změny, což také není v literatuře běžné.

Sedmá kapitola je věnována faktorů motivace ke čtení, kterou P. Gavora současně spatřuje jako faktor podmiňující školní úspěšnost. Na konkrétních příkladech dvou žáků vyvozuje vnitřní a vnější motivaci ke čtení a důsledky, které z toho plynou pro školní práci. Rovněž naznačuje, že mezi motivací ke čtení a porozumění čtenému textu je úzký reciproční vztah. Na základě poznatků věd o člověku poukazuje na souvislosti mezi motivací, sociální interakcí a kognitivními procesy, v čemž zároveň spatřujeme jeden ze stěžejních momentů proměn přístupu k rozvoji čtenářských dovedností. V závěru kapitoly přináší autor doporučení učitelům, jak zvyšovat motivaci žáků ke čtení.

V osmé kapitole V. Tamášová zdůrazňuje význam pročtenářského rodinného prostředí pro rozvoj čtenářské gramotnosti dětí. Uvádí konkrétní rady rodičům,

např. odkdy dětem předčítat, co jim předčítat, jak často, jak si o přečteném s dětmi povídat. Současně apeluje na učitele, aby takové informace a rady rodičům předávali a aktivně je podporovali.

Cítíme spolu s autory knihy zodpovědnost učitelů za aplikaci všech uvedených poznatků do praxe, za jejich popularizaci mezi širší veřejností. Publikace *Ako rozvíjať porozumenie textu u žiaka* představuje velký přínos pro studenty učitelství i pro učitele v praxi. Srozumitelně, přehledně, názorně a odborně na vyšší prezentuje problematiku, která zásadně ovlivňuje úspěšnost žáků ve škole, ale i v jiných oblastech života. Na Slovensku se této příručce dostalo velké pozornosti ze strany Ministerstva školství Slovenské republiky, které na každou základní školu distribuovalo jeden výtisk. Kniha pomáhá zaplnit mezeru v literatuře týkající se tohoto významného tématu. Nezbyvá, než si přát, aby se dostala do rukou co nejširší veřejnosti nejen slovenské, ale i české.

Veronika Najvarová, Jana Doležalová

Spousta, V. Vádemékum autora odborné a vědecké práce humanitního a sociálního zaměření.

Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009.

Počty různých pojednání, studií, monografií a publikací se dnes rychlým tempem zvyšují – a úměrně tomu proto také narůstá potřeba příruček poskytujících informace o nárocích na psaní těchto prací, což platí zejména pro začínající autory, ale nejen pro ně. Návodů, jak psát odborné texty, je poměrně hodně, ale Spoustovo Vádemékum zaujme už svým nezvyklým názvem (z lat. *Doprovázej mne*, přeneseně příručka), ale hlavně téměř vyčerpávajícím zpracováním dané problematiky a vytříbeným jazykem. Napsat výstižnou recenzi je náročným počinem; autor nás na to upozorňuje v 5. kapitole, v níž zdůrazňuje, že je třeba usilovat o informační, kritický a hodnotící aspekt recenze, jakož i respektovat požadavky na tento specifický literární útvar.

Pokusme se podle uvedených kritérií Vádemékum posoudit, jak sám jeho autor vytyčené požadavky naplňuje. Je nutno s uznáním konstatovat, že spis vyniká důkladností a přehledností, důsledně plní poslání pohotové příručky, neboť přináší všechny nezbytné informace, a to pečlivě utříděné a snadno dostupné podle podrobného rejstříku. Ve třinácti kapitolách je čtenář veden od pramenných a literárních zdrojů informací k literárnímu zpracování práce a k typografické úpravě spisu. Velmi užitečný je přehled odborných a vědeckých časopisů, které slouží jako nepostradatelný zdroj aktuálních informací. Výstižné a instruktivní je poučení o práci s odbornou literaturou, zejména o citacích podle platných norem.

Mnoho pozornosti se v publikaci právem věnuje jazykovému vyjadřování a vysvětlování obtžít, které přináší odborný a vědecký text. Přehled nejčastějších úskalí je o to víc potřebný, uvědomíme-li si, že péče o jazyk, styl a pravopis není silnou stránkou mnoha textů, a to nejen studentských. Snaha o jazykovou kulturu je vlastně projevem přesného myšlení, o něž v odborných a vědeckých textech jde především. Zvláštního ocenění si zaslouhuje kapitola Vizualizace výsledků výzkumného šetření, neboť představuje zasvěcený úvod do vizuálního myšlení a interiorizačních procesů, které v jednotě s jazykovými prostředky reprezentují komplexní proces poznání. Jako typy vizuálií jsou uvedeny a komentovány: model, obraz, schéma, graf, mentální mapa a tabulka. Autor jako stoupenec vizuálního zobrazování sám tímto způsobem při vysvětlování jevů pracuje, takže i po této stránce působí vlastním příkladem.

Dvě kapitoly Spoustovy příručky přesahují náplň obdobných prací, totiž kapitola Etické aspekty odborné a vědecké práce a kapitola Invence, intuice a tvořivost ve vědecké práci. V době, kdy se objevují podvody v publikování i u renomovaných pracovníků a studentské závěrečné práce se podrobují šetření, zda nejde o plagiát, je apel na poctivost a čestnost zcela na místě. Jde však též o vnitřní etiku vědecké práce, o pravdivost, úctu k faktům atd. Autor oprávněně zdůrazňuje také sebekritičnost a skromnost vědeckého pracovníka, protože někteří autoři si troufají na témata, která přesahují jejich možnosti a síly. Také kapitola o tvořivosti ve vědecké práci je vysoce aktuální, neboť v záplavě publikací vyzvedává potřebu orientovat tvorbu na pokud možno dosud neřešené problémy. Poslední kapitola je zcela výjimečná, přináší totiž výpovědi sedmi představitelů různých vědních oborů, kteří se svěřují se zkušenostmi o svých cestách za poznáním a vědou.

Autor publikace klade na autory odborných a vědeckých prací oprávněně velké požadavky, ale aplikuje je především sám na sebe. Příručka je i po formální stránce příkladná, patří k nejlepším pracím tohoto zaměření, které u nás vyšly. Příležitost ke kritickému vyjádření téměř neposkytuje, je možno však s některými názory polemizovat. Například tvrzení, že naprostou a téměř ničím neomezenou svobodu vědecký pracovník nemá, protože musí respektovat určitá pravidla, takovou má „pouze a jen tvůrce uměleckého díla“, je sporné, protože v obou případech je třeba počítat se společenským kontextem.

Publikace Vádemékum je výsledkem autorových dlouholetých zkušeností jako vysokoškolského učitele, vědeckého pracovníka a autora řady významných publikací, který do ní shrnul velké množství poznatků, informací a zkušeností nejen svých, ale i jiných autorů, které uvádí v seznamu literatury. Navazuje na předchozí dvě úspěšná vydání díla, která zcela přepracoval a doplnil, takže vlastně vznikla nová varianta. Naznačili jsme aspoň některé její přednosti, které ji činí vhodným (někdy i nepostradatelným) pomocníkem pro každého, kdo publikuje v odborné a vědecké oblasti humanitního a sociálního zaměření.

Josef Maňák

Staněk, A., Mezihorák, F. (ed.). *Výchova k občanství pro 21. století.*

Praha: SPHV, 2008.

Prvního září roku 2009 začne již třetí školní rok, ve kterém budou žáci základních škol a studenti nižších stupňů gymnázia vyučováni podle školních vzdělávacích programů. S počátkem kurikulární reformy v České republice byla spojena velká diskuse laické i odborné veřejnosti. Jedním z posledních příspěvků snažících se prezentovat nejnovější poznatky v oblasti výchovy k občanství je recenzovaný sborník z mezinárodní odborné konference oborové didaktiky společenských věd *Výchova k občanství pro 21. století*, pořádané katedrou společenských věd Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Na konferenci, která se konala od 21. do 23. května roku 2008 v Olomouci u příležitosti 85. výročí zahájení výuky povinného vyučovacího předmětu „Občanská nauka a výchova“, vystoupilo se svým referátem 26 odborníků a zúčastnilo se jí více než 50 posluchačů, většinou učitelů základních a středních škol.

Koncepční záměr autorů sborníku – seznámit čtenáře s nejnovějšími poznatky v teorii vzdělávání v oblasti společenskovědních předmětů, je naplněn v jednotlivých oddílech publikace, které odrážejí jejich multioborový charakter. Rozsáhlá publikace (458 stran) je členěna do sedmi tematických celků (název jednotlivých celků je dále v textu graficky odlišen) a je doplněna dvěma samostatnými statěmi politologa a historika F. Mezihoráka a politologa a oborového didaktika A. Staňka, které současně knihu uvádějí a v závěru vyzdvihují vybrané myšlenky. Celkem tak sborník obsahuje 28 příspěvků od erudovaných odborníků.

První část nese název *Výchova k občanství v historickém kontextu* a jsou v ní zahrnuty příspěvky pěti autorů, kteří charakterizují školství v různých historických obdobích – tedy od první republiky až po konec druhé světové války. Tato kapitola si bezesporu zaslouží čtenářovu hlubší pozornost, neboť svým obsahem přesahuje už tak multidisciplinový rámec občanské výchovy (respektive základů společenských věd) a snaží se propojit jej s dějepisem. Přínos kapitoly je zejména v tom, že čtenáři ukazuje výhodnost skutečného propojení obou předmětů. Dějepis, dle R. Štěrby, mimo jiné „*spoluvytváří hodnotový systém žáků, učí je chápat obecně uznávané lidské hodnoty – demokracii, svobodu, spravedlnost, toleranci, solidaritu*“ (s. 56), a to na příkladech historických skutečností, což je zpravidla pro studenta přitažlivé.

Část druhá je nazvána *Výchova k občanství a její politologická a právní dimenze* a obsahuje články šestice autorů. Hlavní význam této části spočívá ve vytvoření skutečného obsahu obecných pojmů, jako jsou občanská společnost, svoboda či tolerance a několiknásobný náhled na člověka a jeho roli ve společnosti současné i minulé.

Následující oddíl (*Psychologický kontext ve výchově k občanství – 2 příspěvky*) čtenáři nabízí pohled na demokracii a morálku z psychologického hlediska. M. Klicperová-Baker z univerzity v San Diegu analyzuje hlavní predispozice důležité pro demokratický vývoj osobnosti a společnosti a své závěry opírá o dlouholetý výzkum v této oblasti. P. Vacek se zabývá otázkou morálky u žáků, studentů i dospělých z mnoha perspektiv.

V pořadí čtvrtá část pojmenovaná *Filozofické a antropologické aspekty ve výchově k občanství* se, jak už z názvu vyplývá, věnuje další dimenzi tohoto společenskovedního oboru. Celkem šest autorů se zamýšlí nad přínosem filozofie a antropologie pro formování odpovědného a informovaného přístupu mladých lidí k demokracii, odlišným kulturním vlivům či různým státním uspořádáním. Velmi podnětné je také zamýšlení J. Sokola nad tak „banální“ věcí, jako jsou peníze. Zvědavý čtenář bude jistě překvapen výčtem několika funkcí občana a odhalením jeho dosud skrytých rozměrů.

Vztahu mezi pohlavími je věnována další kapitola (*Gender ve vztahu k výchově k občanství – 2 příspěvky*). T. Lopušniaková charakterizuje problematiku genderu na příkladu Slovenské republiky a připomíná, že stále existují různé stereotypy, které se negativně projevují v přístupu k rovnosti mezi pohlavími. L. Zormanová zase upozorňuje na nutnost práce s touto tematikou ve školách. Dále například zkoumá aktivitu žáka (respektive učitele) ve vyučovacím procesu a snaží se zjistit, zda je tato aktivita ovlivněna pohlavím žáka.

Příspěvky trojice odborníků v předposlední kapitole nazvané *Výchova k občanství a její místo v kurikulu základní školy* poukazují na nejnovější poznatky z této pedagogické oblasti. Přední český pedagog J. Maňák objasňuje funkci občanské výchovy v RVP ZV, přibližuje postoje současného žáka základní školy a v neposlední řadě se zamýšlí nad nynějším stavem společnosti a rolí výchovy v edukačním procesu. J. Rašková a M. Fasnerová se věnují problematice primárního školství z hlediska výchovy k občanství a sexuální výchovy, která také skýtá možnosti rozvoje žákovy osobnosti a postojů k demokracii.

Poslední, sedmá část (*Výchova k občanství a vzdělávání dospělých – 2 příspěvky*) čtenáři připomíná, že vzdělávání v současnosti není ukončeno povinnou školní docházkou. D. Špiner zcela správně poukazuje na nezastupitelné a vzrůstající postavení univerzit ve školské soustavě a D. Drobná vyzdvihuje aktivní přístup ke vzdělávání jako jeden z hlavních pilířů občanské společnosti.

Závěrem nás A. Staněk seznámí s významem výchovy k občanství v moderní pedagogické vědě a s její historií a připomene, že: „*Občanem, máme-li štěstí, se narodíme, občanství se však člověk musí intenzivně a dlouhodobě učit.*“ (s. 434)

Celá publikace skutečně nabízí komplexní pohled na výchovu k občanství, a stává se tak inspirujícím zdrojem poznání pro všechny, kteří se o tuto oblast pedagogiky zajímají. Velkým pozitivem je fakt, že reflektuje nejnovější stavy poznání v jednotlivých dílčích subkategorích a přináší čtenáři mnohé podněty k zamýš-

lení. Lze ji tak doporučit nejen pedagogům, ale i zvědavým studentům, kteří chtějí hlouběji proniknout do „tajů“ společenskovedních disciplín. V knize nechybí ani obsahy kapitol v anglickém jazyce a kontaktní údaje na autory příspěvků, takže čtenář může položit případné dotazy samotným autorům jednotlivých textů.

Tomáš Hubálek

Cílková, E., Schönerová, P. Náměty pro multikulturní výchovu.

Praha: Portál, 2007.

Dnes už svet nedokáže fungovať bez každodennej a hĺbkovej spolupráce medzi ľuďmi, kultúrami a národmi. Zrušenie hraníc sprevádzané procesom zblížovania je neodškriepiteľný fakt, ktorý zasiahol tak Slovensko ako aj Českú republiku, a ktorý nie je možné ignorovať. Pojem multikultúrna výchova nemá v slovenskej pedagogickej teórii dlhú históriu. V školách síce existuje veľa kníh o multikultúrnej výchove určených deťom, ale málo pozornosti sa v tomto smere venuje rozvoju učiteľových multikultúrnych kompetencií. Aj 5 rokov po vstupe našich krajín do Európskej únie je vzácnosťou nájsť na pulkoch kníhkupectiev publikáciu venovanú otázkam multikultúrnej výchovy. Kniha, ktorú vám chceme predstaviť, takmer dva roky oslovuje čitateľskú verejnosť nielen v Čechách, ale aj na Slovensku. Už samotný názov *Námety pre multikultúrnu výchovu* v nás evokuje predstavu, že pôjde skôr o publikáciu s prevahou praktickej zložky, kde nechýbajú ani formy pestrých aktivít. Autorkami sú Eva Cílková a Petra Schönerová, ktoré v praxi pôsobia ako učiteľky základnej školy a majú množstvo skúseností zo zahraničných ciest. Podarilo sa im vytvoriť mnohostranne využiteľnú didaktickú pomôcku, ktorá obohatí vyučovanie nejedného učiteľa. Aj samotní žiaci v stretoch s ľuďmi iných kultúr zisťujú, že im v mnohých prípadoch aj napriek snahe nevedia porozumieť, čoho následkom môže byť úplné prerušenie kontaktov.

Z tohto faktu pravdepodobne vychádzali aj autorky, nakoľko je monografia obsahovo bohatá, vhodne formálne štruktúrovaná, nasýtená presnými faktografickými údajmi, doplnená jednoducho dešifrovateľnými a priamo prakticky využiteľnými ilustráciami. Uvedomujú si jedinečnosť každej z vybraných národností, preto k ich analýze pristupujú citlivo a vyberajú jej najreprezentatívnejšie črty s ohľadom na detského percipienta. Vyjadrovací štýl je vecný, no pritom jasný a zrozumiteľný. Obsahová stránka nie je prvoplánovým vymedzením či opisom kultúry konkrétneho národa. Osobnými skúsenosťami, obrázkami a hrovými aktivitami chcú autorky zvýrazniť praktickú rovinu knižky. Činnosti predkladajú tak, aby do všestranného zmyslového zážitku boli zapojení všetci účastníci, a aby

sa podporil rozvoj komunikácie v kolektíve, ktorá povedie k vzájomnej spolupráci. Formálna stránka a vonkajšia úprava knihy sú na priemernej úrovni. Okrem úvodného slova autoriek a zoznamu literatúry tvorí jadro publikácie osem samostatných, približne rovnako rozsiahlych kapitol, zameraných na oblasti, resp. na štáty detí, z ktorých vzdelávaním majú autorky praktickú skúsenosť. Konkrétne ide o Ukrajinu, Rusko, Srbsko, Grécko, Arabské štáty, Indiu, Vietnam a Čínu. Každá z kapitol má teoretickú aj praktickú časť a ďalej sa člení na nasledovné podkapitoly, zvyčajne spoločné pre všetky kapitoly: Základné geografické údaje a fakty o vybranej krajine; úryvok z literárneho diela; hudobná ukážka slúžiaca ako motivácia alebo tmená kulisa k aktivitám; predloha na zhotovenie vlajky danej krajiny; podnety pre prácu s mapou, atlasom či glóbusom; významné fakty z histórie; rozprávka alebo príbeh približujúci kultúru národa. Obohatením je nepochybne ukážka písma a základných hovorových výrazov v danom jazyku. Zvlášť zaujímavou a pozitívne hodnotenou časťou je príprava receptov cudzej kuchyne. V závere každej z kapitol nájdeme kaleidoskop zaujímavostí s prehľadom vynálezov či legiend. Záverečný kvíz poslúži učiteľovi ako spätná väzba toho, ako „jeho deti“ poznajú a chápu „toho druhého“.

Široké spektrum aktivít zároveň otvára možnosti pre užšiu spoluprácu s rodičmi detí-cudzincov, resp. s rodičmi vôbec. Čitateľ tu o. i. nájde kontakty, internetové odkazy a adresy spoločností a združení, na ktorých získa viac informácií o práci a iných aktivitách zameraných na pomoc a v prospech príslušníkov danej krajiny. Nakoľko sú vybrané aktivity využiteľné príležitostne i v projektovom vyučovaní celého dňa, nemala by táto knižka chýbať v súkromnej knižnici každého učiteľa alebo aspoň byť k dispozícii pedagógom v školských knižniciach. Cieľová skupina nie je obmedzená len na učiteľky základných škôl. Knihu berú do rúk všetci tí, ktorí sa podieľajú na príprave a formovaní mladej generácie Európanov, vychovávatelia školských klubov, vedúci centier voľného času, organizátori mimovyučovacích aktivít, opatrovatelia v detských domovoch, vedúci letných táborov a v neposlednom rade študenti učiteľstva! Veď nám všetkým by malo záležať na tom, aby „cudzie neostalo cudzím“.

Lucia Zalčáková

Vendel, Š. Kariérní poradenství.

Praha: Grada Publishing, a. s., 2008.

Doc. PhDr. Štefan Vendel, CSc., vydal v roce 2008 monografií učebnicového typu, která se věnuje aktuálním otázkám a problémům kariérního poradenství a volby

povolání. Autor při psaní vycházel z vlastních víceletých zkušeností s poskytováním kariérního poradenství v pedagogicko-psychologické poradně.

Knihy je určena nejen studentům, ale i těm, kteří poznatky oboru využívají v pomáhajících profesích, nebo výchovným poradcům na školách, kteří zde naleznou odpovědi na otázky týkající se psychologie osobnosti, neboť monografie pojednává i o jejich jednotlivých složkách a systematicky popisuje individuální rozdíly. Autor zde dále čtenáře seznamuje také s psychodiagnostickými a humanisticko-psychologickými metodami. Kromě teorie obsahuje monografie velké množství bibliografických citací a odkazů na zahraniční literaturu a výzkumy v oblasti poradenství a jejich výsledky, které jsou velmi vhodně a citlivě vkládány do textů jednotlivých kapitol, což zejména výchovným poradcům může pomoci v poskytování poradenství na vědeckém základě.

Monografie je psána erudovaně, na vysoké vědecko-teoretické úrovni, přesto však velmi srozumitelně, výstižně, bez nadměrného používání cizích slov a ryze odborných termínů a podává komplexní přehled týkající se uvedené problematiky.

Kromě Úvodu, ve kterém autor vysvětluje a zdůrazňuje nutnost kariérního poradenství v podmínkách současné globalizace, obsahuje monografie čtyři hlavní kapitoly, které jsou členěny na jednotlivé, logicky navazující podkapitoly, z nichž některé jsou pro lepší přehlednost a návaznost ještě dále strukturovány.

V první, nejobsáhlejší kapitole nazvané *Východiska kariérního poradenství* se autor zabývá nejprve legislativou profesionálního poradenství, cituje vyhlášky a jejich opodstatněnost podtrhuje výsledky několika výzkumů. Pak charakterizuje volbu povolání jako životní úlohu jedince a zamýšlí se nad pojmem „kariérní zralost“. Velmi podrobně analyzuje teorie kariérního vývoje, zejména Hollandův model typů osobnosti a pracovního prostředí, teorii životních stadií D. Supera, teorii volby zaměstnání a klasifikační systém zaměstnání A. Roeové, jež je doplněn tabulkami a diagramem, a typologii osobnosti I. Mayersové a K. Briggsové, opět vhodně doplněnou tabulkami. Za zmínku zde stojí také Scheinovy kariérní kotvy a McClellandovy typy potřeb. Po analýze těchto teorií vymezuje Vendel cíle a kroky kariérního poradenství a zabývá se validitou pro něj důležitých faktorů, kterými jsou schopnosti, výkonnost, zájmy, hodnoty, osobnostní vlastnosti a určitou roli hrající temperament jedince, a to jak na základě poznatků jiných autorů, jejichž výzkumy zde prezentuje, tak na základě svého vlastního výzkumu a poradenských zkušeností. Kromě charakteristik jedince se v této první kapitole autor věnuje také světu práce. Uvádí národní verzi mezinárodní klasifikace zaměstnání ISCO-88 a základní náplň prací a jejich použití v poradenském procesu. Poslední část kapitoly je věnována problematice diagnostikování v kariérním poradenství a příkladům vhodných testů, které lze k tomuto účelu použít na základních a středních školách. V závěru kapitoly autor zdůraznil kompetence poradců, zejména nutnost jejich odborné teoretické i praktické přípravy.

Ve druhé kapitole nazvané *Kariérní poradenství pro jednotlivé kategorie klientů* Vendel uvádí a charakterizuje nejčastější problémy vyskytující se při volbě povolání, kterými jsou nerozhodnost, nereálná volba studia a povolání a multipotencialita. Převážnou část kapitoly věnuje kariérnímu vývoji a poradenství u nadaných jedinců. Popisuje problémy nadaných v kariérním vývoji, na něž poukazují i mnozí další autoři, na jejichž odborné statě a výzkumy odkazuje, a věnuje se také potřebám nadaných v oblasti informací a volby povolání, které z uvedených výzkumů vyplynuly.

V první části třetí kapitoly nazvané *Programový přístup k volbě povolání a skupinové poradenství* autor definuje a charakterizuje psychologický poradenský program jako „soubor teoreticky odůvodněných, předem stanovených a podrobně sladěných činností, návazných postupů a kroků, aby byl dosažen vytyčený cíl“ (s. 142). Zaměřuje se na programy kariérní orientace na základní škole, které by měly postihovat všechny tři klíčové oblasti kariérního vývoje žáka této školy, a to sebezpoznání, seznámení se školami a povoláními a poznání principů rozhodování. V druhé části této kapitoly jsou pro ilustraci prezentovány a popsány dva příklady poradenských programů, které autor se svými spolupracovníky vyvinul a ověřil v praxi. Jedná se o program *Ty a tvé povolání*, určený žákům posledních ročníků základních škol, a program *Plánování života*, určený žákům základních i středních škol. V závěru kapitoly je popsán a zhodnocen současný nekomplexnější počítačový program pro volbu povolání *Průvodce světem povolání*, který byl v roce 1997 vyvinut v ČR v rámci projektu Rozvoj systému poradenství pro volbu povolání a zaměstnání za finanční podpory EU, a který je aplikován v informačních a poradenských střediscích úřadů práce. Jeho efektivita je podtržena výzkumem, který autor provedl v roce 2003 a s jeho výsledky zde čtenáře seznamuje. Závěr kapitoly tvoří informace o sérii programů *The Real Game*, které jsou využívány v mnoha zemích světa, a které poskytují žákům příležitost procvičit si a zdokonalit dovednosti pro plánování kariéry a života v podmínkách 21. století. Tyto programy však pro aplikaci v ČR nebyly dosud standardizovány.

Poslední, čtvrtá kapitola nazvaná *Kariérní poradenství jako oblast profesionální činnosti* je věnována kariérnímu poradenství v zahraničí, akcentuje úkoly kariérního poradenství na počátku 21. století a využití informačních a komunikačních technologií v poradenském procesu. Kriticky se staví k nedostatkům a zejména faktu, že praxe v mnohém zaostává za teorií a teoretici naopak dostatečně nekomunikují s praxí. Podle Vendela „*teorie i výzkum kariérního poradenství mají nejvyšší čas, aby začaly odrážet dynamicky se měnící technologie a změny na trhu práce a učitelé, rodiče i poradci mají morální povinnost poskytnout žákům pomoc při volbě profesní přípravy tak, aby se pro ně stala práce zdrojem seberealizace a ne pouhou ekonomickou nutností*“ (s. 198).

Závěr knihy tvoří věcný a jmenný rejstřík, desetistránkový přehled literatury a dále příloha, která pouze obsahuje šest tabulek skupin zaměstnání. Je škoda,

že součástí přílohy nejsou také ukázky poradenských programů, kterými se autor zabývá ve třetí kapitole.

Jako hlavní myšlenku celé monografie bych vybrala následující: „**Výchovní poradci na školách a profesionální poradci v poradnách a na úřadech práce mají nepřímou zodpovědnost za efektivnost ekonomiky, protože zdroje zítřka jsou ve školních třídách dneška.**“ (s. 17)

Publikaci bych doporučila jako studijní literaturu studentům učitelství, vychovatelství a sociální pedagogiky, kterým poskytne základní orientaci v problematice poradenství i východisko pro jejich budoucí praxi, dále třídím učitelům a výchovným poradcům na školách, kterým přináší podklady pro instruktážní aktivity ve třídách i profesionálním poradcům, kterým může pomoci aplikovat teorii a výsledky výzkumů do praxe.

Libuše Ďurišová

Janík, T. a kol. Metodologické problémy výzkumu didaktických znalostí obsahu.

Brno: Paido, 2008.

Kniha T. Janíka a kol. *Metodologické problémy výzkumu didaktických znalostí obsahu* je v pořadí již druhou česky psanou monografií zabývající se problematikou didaktických znalostí obsahu (dále také DZO, resp. PCK – zkratka anglického pedagogical content knowledge). Recenzovaná kniha navazuje na publikaci T. Janíka a kol. *Pedagogical content knowledge nebo didaktická znalost obsahu?* (Brno: Paido 2006), jejímž cílem bylo především obohatit pojmovou výstavu česko-slovenské pedagogiky o koncept PCK a naznačit cesty jeho zkoumání. Ačkoliv obě publikace vznikaly přibližně s ročním odstupem, novější z nich je možné označit za vyzálejší nejen z metodologického hlediska, ale také z hlediska tematické skladby a konzistence jednotlivých kapitol. Zvýšený vědecký zájem o koncept PCK dokazuje také početný autorský kolektiv publikace. T. Janíkovi se podařilo shromáždit příspěvky významných domácích i zahraničních představitelů obecné i oborové didaktiky. Čtenář tak má možnost seznámit se s aktuálními metodologickými problémy a výzkumy DZO, resp. PCK z perspektiv jazykových, společenskovedních, přírodovědných, uměleckých i tělovýchovných oborů.

V úvodní kapitole *Pedagogical content knowledge jako konceptuální východisko pro výzkum moudrosti praktiků* představuje R. Bromme (z Univerzity v Münsteru) koncept PCK a poukazuje na jeho využitelnost v empirickém výzkumu profesního vědění a jednání učitelů. Autor odkazuje na již realizované výzkumy PCK a na základě syntézy jejich výsledků navrhuje další možné metodologické přístupy ke

zkoumání v této oblasti. Druhá kapitola *Sociální a personální dimenze výzkumu didaktických znalostí obsahu* (autor D. Dvořák) má do jisté míry diskusní charakter. Autor s odkazem na Ivora Goodsona poukazuje na úskalí diferenciaci školní výuky na tradiční předměty a z ní plynoucí důsledky pro pedagogický výzkum. Tematiku DZO také zasazuje do širších politicko-ekonomických souvislostí. Kapitola tak přináší originální a nové pohledy na výzkum učitele a kurikula. Autorem další kapitoly *Zkoumání didaktických znalostí obsahu: vybrané přístupy, metody a techniky* je T. Janík. V kapitole přehledně mapuje spektrum přístupů, metod a technik, které se uplatňují ve výzkumu didaktických znalostí obsahu v různých oblastech či oborech vzdělávání. Autor poskytuje množství podnětů pro zkoumání DZO. Díky přehlednému strukturování a tematické vyváženosti je možné kapitolu označit za dobrý příklad přehledové studie. Autor nezůstává pouze u zahraničních výzkumů, ale odkazuje též na výzkumy DZO realizované u nás.

Ve čtvrté kapitole *Příspěvek k diskusi o metodologických problémech diagnostiky didaktické znalosti* reaguje M. Píšová na nové požadavky vzášené na učitele v souvislosti s kurikulární reformou. Navrhuje metodologický postup výzkumu utváření DZO založený na zkoumání subjektivní percepce vývoje DZO v dlouhodobém projektování výuky u studentů učitelství anglického jazyka. Inspirativní je zejména vyústění popisovaného výzkumu do inovace uvedeného studijního programu. Navazující kapitola P. Brebery a K. Kostkové *K možností zkoumání profesní kompetence učitele cizích jazyků v některých jejich doménách* je věnována seznámení s metodologicky originálním přístupem ke zkoumání projektovací a interkulturní komunikativní kompetence u studentů učitelství anglického jazyka. Přestože autoři hovoří o projektovací a interkulturní komunikativní kompetenci jako o „oborově ukotvených konstruktech“, postrádám v kapitole jejich jednoznačnou definici. Tato definice by byla nezbytná také při objasňování skutečnosti, jaká je pozice těchto konstrukťů v profesní kompetenci učitele. Autorkou šesté kapitoly *Diferenciace procesu vyučování anglického jazyka na základě diagnostiky zvláštností, potřeb a preferencí žáků* je S. Hanušová. V kontextu individualizace a diferenciaci vyučování si položila řadu závažných otázek, na které se snažila odpovědět pomocí akčního výzkumu realizovaného 12 učiteli na základních školách. Autorka v kapitole pouze popisuje metodologii realizovaného výzkumu (výsledky výzkumu nebyly v době přípravy publikace k dispozici), proto některé z výše uvedených otázek zůstávají zodpovězeny jen částečně. Samotný průběh výzkumu je popsán srozumitelně, postrádám ovšem metodologickou diskusi, například o úskalích práce s učiteli v e-learningovém prostředí a o dalších překážkách, na které by se měl výzkumník v souvislosti s realizací obdobného výzkumu připravit.

Poznatkovou bázi výzkumu PCK o práce z oblasti didaktiky matematiky rozšiřují A. Hošpesová a M. Tichá v kapitole *K problematice oborově didaktických kompetencí učitelů matematiky a jejich zkoumání*. Autorky upozorňují zejména na důležitou úlohu skupinové reflexe v rozvoji DZO. T. Janík a M. Brückmannová

v kapitole *Diagram obsahové struktury vyučovací hodiny: ukázka z výuky fyziky* navrhuje postup vytvoření diagramu na základě rekonstrukce obsahové struktury vyučovacích hodin. Jedná se o nový, avšak metodologicky poněkud náročný přístup ke zkoumání PCK.

V deváté kapitole *Znalost obsahu společenskovědních předmětů u studentů učitelství primární školy: příklad pojetí tématu rodina* M. Dvořáková zjišťovala pomocí metody pojmového mapování u studentů učitelství percepci tématu rodina v souvislosti s rozvojem PCK. Přínos studie spatřuji zejména v metodologické rovině. Autorka popisuje průběh výzkumu jasně a srozumitelně, což je podmínkou realizace obdobně zaměřeného výzkumu napříč oborovými didaktikami.

Kapitola J. Slavíka, J. Lukavského a A. Lajdové *Princip imaginace v didaktické znalosti obsahu (na empiricko-výzkumném příkladu výtvarného projevu)* je zaměřena na zvláštní charakter učitelových DZO v uměleckých oborech. Pomocí konceptové analýzy se autoři snaží objevovat prostřednictvím analýzy dialogu učitele a žáka hlavní obsahové prvky struktury výuky, na jejichž základě by bylo možné zkoumat učitelovy DZO. Jedná se o zdařilou výzkumnou studii, jež obohacuje výzkumný potenciál PCK o nové aspekty.

Kapitola *Metodologie výzkumu specifické didaktické znalosti učitele tělesné výchovy* (autorů R. Psotty a L. Dobrého) potvrzuje, že pojmová výbava pedagogiky se neustále vyvíjí. Kromě přehledu metodologií a metod užitých v dosavadním výzkumu DZO učitele tělesné výchovy autoři navrhují překládat anglický koncept „PCK“ jako „specifická didaktická znalost“. V této souvislosti pokládám za nutné upozornit na neurčitost přívlastku „specifická“, neboť není jasné, v čem specifčnost spočívá. „Specifická didaktická znalost“ také nezdůrazňuje důležitost znalosti obsahu (angl. content), jež je v amalgamu PCK klíčová. Závěrečná kapitola tak potvrzuje, že terminologické diskuse jsou přirozenou a užitečnou součástí procesu obohacování a rozšiřování pojmové výbavy každého vědního oboru.

Vyjma uvedeného se v recenzované publikaci čtenář setkává také s dalšími koncepty, jež mají bezprostřední vazbu na PCK. Kromě konceptů souvisejících s již zmíněnou problematičností překladu „PCK“ se jedná se např. o profesní kompetence učitele, oborově didaktické kompetence učitele, pedagogické a didaktické znalosti a dovednosti či obecnou didaktickou znalost aj.

Kniha T. Janíka a kol. *Metodologické problémy výzkumu didaktických znalostí obsahu* „vychází vstříc aktuální potřebě budovat metodologickou základnu pro výzkum procesů vyučování a učení s ohledem na jejich oborovou příslušnost a specifčnost“ (s. 7). Kniha poskytuje začínajícím i zkušeným výzkumníkům teoretickou i metodologickou oporu, inspiraci k realizaci výzkumů konceptu DZO a naznačuje nové směry jejich zkoumání. Publikaci doporučuji zejména zájemcům o metodologické otázky pedagogického či didaktického výzkumu, neboť na pozadí zkoumání DZO se mohou seznámit s praktickými příklady využití vybraných výzkumných přístupů, metod a technik (pojmové mapování, akční výzkum, konceptová ana-

lýza výuky, obsahová struktura vyučovací hodiny aj.). Kniha tak rozvíjí teoretický i metodologický diskurs napříč oborovými didaktikami s přesahy do školních předmětů, které v publikaci nejsou zastoupeny (dějepis, přírodopis, hudební výchova, výchova ke zdraví aj.).

Jedním z cílů publikace bylo poskytnout podněty pro realizaci dalších výzkumů. Některé z metodologických problémů a otázek zůstávají otevřené dalšímu zkoumání. Závěrem je třeba vyzdvihnout skutečnost, že většina autorů se opírá o aktuální, ve většině případů vlastní empirická data, což hodnotím jako největší přínos publikace. Také to je důvodem, proč tato originální publikace stojí za pozornost.

Petr Knecht

Tolhurst, J. Coaching for Schools. A Practical Guide to Building Leadership Capacity.

Edinburgh: Pearson Longman, 2006.

Hlavním cílem publikace Judith Tolhurstové je ukázat, jak lze koučování a jeho hlavní nástroje využít ve škole. Kniha je psána nejen pro vedoucí pracovníky, ale pro všechny pedagogické pracovníky, kteří chtějí zvýšit svůj potenciál a být efektivní ve své práci. I když je kniha pochopitelně psaná v kontextu britského vzdělávacího systému, má velký význam i pro čtenáře v České republice. V širším pohledu lze její pozitivum spatřovat v tom, že se čtenář dozví, že koučování jako takové je v zahraničí uplatňováno pro zefektivnění vzdělávacího procesu a v rozvoji pedagogických pracovníků. V užším pohledu je možné odfiltrovat vazbu na anglické prostředí a informace lze využít pro české prostředí. Publikace totiž obsahuje mj. ukázky z konkrétních koučovacích rozhovorů, které probírají obecné pracovní problémy vyskytující se v jakékoliv škole bez ohledu na prostředí. Velký význam může mít publikace nejen pro ředitele škol a jejich zástupce. Přínosná bude jistě i pro pracovníky na střední úrovni řízení, jako jsou vedoucí předmětových komisí, koordinátoři tvorby školních vzdělávacích programů, jejichž úkolem je mj. i motivace týmu spolupracovníků k aktivnímu podílu na tvorbě vzdělávacích programů a k jeho efektivní a kvalitní aplikaci. Koučování je zcela unikátním způsobem vzdělávání, který je založen i na vysoké míře sebereflexe. Tato kniha může být i průvodcem vlastního rozvoje pro začínající učitele. Naopak uvádějící učitelé mohou nalézt podněty k spolupráci se svými svěřenci.

Judith Tolhurstová je respektovaným koučem v oblasti vzdělávání. V současné době provozuje koučovací praxi a úzce spolupracuje s řediteli škol i pedagogickými pracovníky, které školí v oblasti koučování. Má za sebou 25 let zkušeností ve vzdělávání, včetně vedoucí funkce. Přednáší na National College for School Leadership

a vede společnost Coachlamp, která se zabývá prosazováním koučovací praxe do škol.

Kniha je rozdělena do deseti kapitol, které čtenáře postupně seznamují s koučováním v kontextu školství. První kapitola (*What is coaching?*) vymezuje koučování jako takové a představuje čtenáři jeho hlavními principy. Autorka vysvětluje, jak může koučování posílit naši roli ve škole. Hovoří dokonce o celkové koučovací kultuře na školách. Odrazovým můstkem pro vysvětlení hlavních principů koučování je pro autorku vymezení vůči mentorování. Vychází při tom z faktu, že mentorování je ve školách běžně využívaným způsobem rozvoje spolupracovníků.

Druhá kapitola (*The essential skills of coaching*) seznamuje čtenáře s konkrétními nástroji, které kouč využívá, a popisuje základní dovednosti, jež musí zvládnout při koučovacím procesu. Ve stručnosti lze tyto dovednosti shrnout do tří oblastí – navázání raportu, umění naslouchat a efektivní kladení otázek.

Ve třetí kapitole (*The coaching process*) poskytuje autorka model koučovacích sezení. V kontextu školního prostředí popisuje jednotlivé etapy odvozené z akrostichu LEAP: první, zaměřenou na cíl (*Looking at goals*), druhou, zaměřenou na zkoumání reality (*Exploring reality*), třetí, zaměřenou na analýzu možností (*Analysing possibilities*) a čtvrtou, zaměřenou na plánování akce (*Planning action*).

Čtvrtá kapitola (*How to develop a coaching culture in your school*) daleko více než jiné kapitoly počítá s vnější podporou školení v oblasti koučování. Zde je patrná vazba na britské prostředí, kde je koučování zcela běžně součástí nabídky dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, popř. existuje možnost zajistit si externího kouče na podporu školení pracovníků. Odpoutáme-li se však od tohoto požadavku, Tolhurstová připouští i možnost, že se s koučováním začíná na škole nikoliv plošně, ale od jednotlivců.

To zdůrazňuje i v páté kapitole (*Coaching to make a difference*), kde analyzuje detailněji výhody koučování v páru (tzv. *peer coaching*). Tento způsob práce nevyžaduje v podstatě nic jiného než schopnost kriticky reflektovat své zážitky z praxe a tuto reflexi systematicky sdílet s kolegou, neboť až teprve toto v sobě skrývá možnost dalšího rozvoje. Opět tedy autorka odkazuje na model LEAP vysvětlený ve třetí kapitole.

Velmi podnětnou částí šesté kapitoly (*Coaching and performance management*) jsou odstavce věnované zpětné vazbě. Na příkladu autorka demonstruje rizika a následky nedodržení zásad poskytování zpětné vazby. Na jiném příkladu demonstruje využití koučování při poskytování zpětné vazby.

Sedmá kapitola (*Coaching and middle leadership*) knihy se věnuje řízení na střední úrovni, což na školách nejčastěji představují vedoucí předmětových komisí. Tolhurstová zdůrazňuje, že využívání koučování na střední úrovni řízení posiluje řídicí dovednosti a umožňuje lepší implementaci změn do škol.

Osmá kapitola (*Coaching and strategic development*) se věnuje strategickému plánování. Na koučovacím modelu LEAP je demonstrováno, jak si lze vytyčit cíle a těchto cílů efektivně dosáhnout. Autorka zdůrazňuje smysl strategického plánování a poskytuje čtenářům příklady otázek, na které je nutné si odpovědět.

Devátá kapitola (*Coaching the team*) je věnována koučování týmu. Jsou zde prezentovány hlavní charakteristiky efektivně pracujícího týmu. Autorka vysvětluje, co znamená koučovat tým v jednotlivých fázích jeho fungování od formování až k výkonu.

Desátá kapitola (*Coaching and distributed leadership*) je určena především vedoucím pracovníkům. Jsou zde prezentovány mj. jednotlivé styly vedení s hlavním důrazem na koučování, jehož charakteristickým rysem je delegování. Součástí je i výčet bariér, které delegování zabraňují.

Závěr knihy je věnován užitečným internetovým zdrojům, které se tématem zabývají.

Přístupnost knihy pro čtenáře, pro které je publikace prvním seznámením s koučováním, podporuje i výborná organizace informací. Celou problematiku koučování přibližuje autorka na řadě případových studií a již zmíněných příkladech koučovacích rozhovorů. Na začátku každé kapitoly je stručný popis obsahu a hlavní cíle kapitoly. Důležitá myšlenka je vždy zopakována v tabulce s názvem klíčový bod (*key point*). Na konci každé kapitoly je shrnutí a rovněž prostor pro vlastní uvažování podpořené otázkou či cvičením k dané kapitole. Je to způsob, jak si ověřit, do jaké míry bylo naše čtení aktivní.

Koučování je v současné době velice efektivním stylem vedení lidí a zároveň plodným způsobem rozvoje často netušeného potenciálu pracovníků. V České republice se uplatňuje zatím ve firemním prostředí, ve Velké Británii – jak je vidět z publikace Judith Tolhurstové – je touto technikou zasažen (k jeho štěstí) i resort školství. Věřím, že je jen otázkou času, než se koučování začne systematicky uplatňovat i u nás.

Tato publikace může napomoci pedagogickým pracovníkům k prvnímu seznámení s koučováním, ale i k hlubšímu zamyšlení se nad touto jedinečnou technikou. Může být i prvotním návodem k tomu, jak uplatňovat koučování v každodenní školní praxi. Vedoucím pracovníkům se pak může stát inspiračním zdrojem k dalšímu vzdělávání v této oblasti.

Tereza Karlíková